СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ. — OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION.

ТРИ ЦЕНТИ РІК XLV. Ч. 205. Джерзі Ситі, Н. Дж., пятниця, 3-го вересня 1937. VOL. XLV. No. 205. Jersey City, N. J., Friday, September 3, 1937. THREE CENTS

АМЕРИКА НЕ ЗБІЛЬШИТЬ СВОЄЇ ФЛЬОТИ В КИТАЮ

ГАЙД ПАРК (Ню Йорк). — Президент Рузвелт відбув наради в справі подій на Далекім Сході з адміралом Вилїемом Д. Лігаєм, головою морських операцій. По тій розмові проголошено, що Злучені Держави покищо не висилатимуть більше кораблів на китайські води. Зараз по розмові з тим, за ранґою найвищим військовим старшиною від маринарки, президент відбув довшу конференцію з Робертом Бінґемом, американським амбасадором до Великої Британії. Очевидно, що і з ним обговорено ситуацію на Далекім Сході, а в першу черґу те, чи і яка є можлива дальша кооперація щодо подій у Китаю між Великою Британією і Злученими Державами. Бінґем не сказав про що говорено, а властиво не подав, який був вислід цеї розмови, а тільки заявив, що обидві згадані держави змагають до цього, щоб на Далекім Сході запанував спокій.

ДЕРЖАТИСЯ ЗДАЛЕКА ВІД ВІЙНИ!

БОФАЛО. — Ось такий клич чути було з промов тих, що вже були учасниками війн. Так говорили на конвенції Ветеранів Чужинецьких Війн. А ґенерал-майор Смедлі Ботлер виразно зазначував, що ні один американський жовнір не повинен більше кріватись на чужинецьких полях битви. Цю його заяву горячо оплескали тисячі делеґатів, що зїхались на конвенцію. Ґенерал домагався, щоб, як тільки це можливе, держати американських жовнірів в Америці, а самим Злуженим Державам держатися здалека від міжнародніх конфліктів. Говорив теж сенатор Клерк з Мізурі, теж на ту саму тему. Як Ботлер так і Клерк заатакували ще гостро тих, що позаробляли на війні, себто тих з Вол Стріт, що спекулювали на людській крові, а говорили про — демократію.

ЕПІДЕМІЯ ДИТЯЧОГО ПАРАЛІЖУ.

ВАШИНҐТОН. — „Ди Поблик Гелт Сервіс" подає, що епідемія дитячого паралїжу сильно збільшилась, коли порівняти цей рік з минулим. Упродовж перших 34 тижнів цього року зголошено 4,053 випадки дитячого паралїжу, а в минулому році було в тім самім часі 1,618 таких випадків.

ШІКАҐО. — Початок шкільного року відложено на неозначений час, можливо на один місяць. Отже 619,000 учеників матимуть продовжені вакації. Сталося це тому, що епідемія дитячого паралїжу сильно зростає.

МІЛВОКІ. — Діти нижче семого року життя не можуть ходити до школи, ні появлятися на публичних місцях. Так зарядив міський департамент здоровля з причини хвороби дитячого паралїжу.

ТОРОНТО. — Не буде цього року дитячого конкурсу, який відбувається звичайно кожного року заходами Канадійської Краєвої Вистави.

СОЦІЯЛЬНІ РЕФОРМИ В МЕКСИКУ.

МЕКСИКО. — Відкриваючи наради конґресу, мексиканський президент Лязаро Карденас заповів, що Мексико продовжатиме соціяльну революцію на всіх полях: промисловому, торговельному і хліборобському. Він теж представив, що є великий успіх з тих копалень, які перебрали робітники і якими вони самі управляють. Те саме є і з промисловими підприємствами. Далі подав Карденас, що уряд думає теж позбутись чужинецької конкуренції й на нафтовім полі. Казав, що він є за дальшу націоналізацію, бо переконався, що робітники можуть її перевести. Краще забирати всі користи для себе, казав Карденас, ніж дивитися, щоб ці користи забирали чужинці. Під тими останніми розумів він чужинецьких капіталістів, головно американських.

РУЗВЕЛТ ПРОТИ МОНОПОЛІВ.

ГАЙД ПАРК. — Президент підписав т. зв. „цукровий закон", який у своїй основі мав допомогти тисячам фармерів, що продукують цукрові буряки і цукрову тростину в Злучених Державах і на тих островах, на яких повітає американський прапор. Мав він теж помогти тим, що переводять рафінерію цукру там, де цей цукор продукують. Та ці наміри, казав президент Рузвелт, підписуючи закон, не цілком здійснилися, бо в законі знаходиться ключка, яка узаконнює цукровий монополь малої ґрупи прибережних промисловців, що займаються рафінерією цукру. Це вони далі витягатимуть від американських господинь річно міліони долярів. Це вони держать у Вашинґтоні лабіїстів, що коштують міліони долярів, які вони відбивають собі на консументах, диктуючи ціни на рафінований цукор. Та треба надіятись, говорив президент, що цей монополь таки скінчиться з днем 1. березня 1940 р.

НОВА КОНСТИТУЦІЯ ЕСТОНІЇ.

Законодатна влада Естонії приняла нову конституцію, оновану на таких засадах: Президента республики вибирають на 6 літ у безпосередньому, рівному і тайному голосуванні. Парлямент складається з двох палат, що урядують по 5 літ. Перша палата складається з 80 членів, вибраних тайним голосуванням на засаді одно-мандатових округ. Виборчі права мають громадяни обох полів по скінченні 22 року життя. Друга палата складається з 40 членів, з яких 30 є представниками професійних і самоуправних союзів та установ, 10 іменує президент республики. Член другої палати мусить мати найменше 40 літ. Президент республики має право розвязувати парлямент і право вета. Підчас парляментарних ферій президент видає декрети, які опісля повинні бути потверджені парляментом. Президент покликує уряд і має право давати йому димісію. На випадок, коли перша палата ухвалить вотум недовіря для уряду, президент може дати урядові димісію, або розписати нові вибори до першої палати. Конституція ґарантує волю одиниці і свободу совісти. Ніякого релїґійного ісповідання не визнає вона державним. Національні меншини користають, як і дотепер, з культурної автономії.

СІЛЬСЬКІ РОБІТНИКИ ПРОТИ ВИЗИСКУ.

На фільварку ґрафа Козебродського в Ґлібові, пов. Грималів, працювали люди попередніми роками в часі жнив за півдармо, бо за 11-тий сніп, а при накидуванні снопів на стирту за 70 сот., а найбільше 80 сот. Цього року зажадали люди вищої платні. Управа фільварку спершу ніяк на це не годилась, але рішуча постава людей змусила її до цього, що вже дає 10-тий сніп, а за накидування снопів до стирти по два злоті денно. До цього дійшло так: Дня 10. липня перед розпочаттям жнив вийшли люди на лан, але не бралися до роботи так довго, аж осягнули підвишку. Щоправда, стратили цілий день, але підвишку осягнули.

РОЗБИШАЦТВО В ЗОЛОЧІВЩИНІ.

Як відомо, в околицях Золочева нападав і грабив по дорогах та полях засуджений на кілька років вязниці 19-літній Ґловяк з Вороняк, що підчас ескортування з вязниці до суду в Золочеві втік і кілька тижнів не давався зловити владі безпеки. Тереном його грабіжницької діяльности стали найближчі лісисті околиці Золочева, а пізніше простір між Золочевом і Поморянами. Озброєний в обріз, Ґловяк нападав у білий день на спокійних людей, тероризуючи цілу околицю. Постріленний ним без причини Г. Чепак зо Щпиколос перестав володіти правою рукою. В останньому часі перебував молодий злочинець в околицях села Снович, де постріляв селянина Ониськова. Вкінці в ночі на 27 липня ц. р. зловила його поліція у Сновичі і відставила до арештів у Золочеві. В околиці скриваються ще три арештанти.

ЖЕРТВУЮТЬ ЩОРАЗ МЕНШЕ.

Від 1932 р. жертвенність на церкви і гуманітарні інституції в Америці постійно зменшується, хоч часи поправляються. Зате збільшаються постійно видатки на театри, циґаретки, автомобілі, радія й алькогольні напитки. Таке стверджують католицькі, протестантські й жидівські представники.

ЯК НЕ ОДНО ЛИХО, ТО ДРУГЕ.

Як не одно лихо, то друге переслідує російського батюшку Максима Хаврюка в Ошаві (Канада). Минулої весни запізвали його парафіяни, що покрав з церкви ризи. Справа, як показується, ще не скінчена. Хаврюк оправдується, що він тільки поховав ризи, поки не покінчиться боротьба в парафії. А тепер упало на церкву нове нещастя. Давид Січ, що має морґедж на церкву, дістав від суду право посідання церковного будинку і заступник шерифа замкнув церкву. Хаврюків адвокат говорить, що буде старатися дістати припинення екзекуції, щоб у церкві можна було відправляти богослужения.

НЕ ЗЛЕ СОБІ ПЛАТЯТЬ ПОМІЧНИКИ ЕСПАНІЇ.

Канадійський Комітет Допомоги Еспанській Демократії видав звіт про свої приходи та видатки за час від 28. липня 1936, до 31. травня 1937. На руки комітету прийшло за той час від поодиноких осіб і орґанізацій та зо збірок на мітинґах $32,595.11. З того переслано до Еспанії $21,664.66, остається під руками $1,033.60, а решта, тобто $9,896.85, пішла на подорожні видатки, друки, кошти мітинґів, платню канцелярійної обслуги і т. п. Іншими словами, менше-більше третина зібраних грошей іде на видатки не в Еспанії, а таки в Канаді. Як на прикрі часи, то й це може декому вистарчити.

ПОШИРЕННЯ ГРАНИЦЬ ТЕРНОПОЛЯ.

На засіданні міської ради в Тернополі рішено прилучити до міста нову дільницю, т. зв. Новий Світ, що належав досі до громади Глубічок Великий.

БЕЗПОМІЧНИЙ КАЛІКА НА ДОРОЗІ.

Прикре явище можна було запримітити одного дня біля села Сідого на гостинці, що веде з Дрогобича до Самбора. Самою серединою дороги, що в тому часі дуже рухлива з уваги на торг у Самборі, посувався молодий чоловік без ніг і без милиць, послугуючись виключно руками і задною частиною тіла. Всі фіри й авта мусіли його виминати. Дивні рефлексії насувалися на вид цієї зовсім безпомічної людини. Невже нема ніяких суспільних орґанізацій що занялисяб долею таких калік? Невже влада безпеки, що в інших випадках така вражлива і всюди добачує нарушення публичного порядку, не добачує в цьому випадку нічого ненормального? В кожному випадку того роду явища не приносять чести ні державній владі ні державі, на якої території є такі явища, головно коли зважити, що гостинцем переїжджають теж і чужинецькі авта.

БОЛЬШЕВИЦЬКА ВИНАХІДЛИВІСТЬ.

Як повідомляє часопис „За Коммуністіческое Просвещеніе", минулої весни „Союз безбожників" вкупі з деякими наркомпросами винайшов новий спосіб боротьби з релїґією. А саме, частину земель, відведених під городи, наказано було не обробляти й коло цих закинених земель прибити на стовпах великі плякати з написом: „Божі грядки".

Тепер, уліті, як пише часопис, ці грядки густо заросли буряном і кропивою, але плякати на стовпах, як виявилося, не тільки не сприяють поширенню антирелїґійности, а навпаки, загострюють тільки в народі ворожі советській владі настрої.

Часопис „За коммуністіческое Просвещеніе" вважає тепер ці „Божі грядки" найдурнішим і найшкідливішим винаходом, який могли підказати союзові безбожників і наркомпросам лише „вороги народу".

І справді, що то за „ума палати" в тих большевицьких головах! Населення голодує, а землю парцелюють на „Божі грядки". Не дурнож москалі співають в одній своїй пісеньці:

„Наша матушка-Расея —
Всему свету ґалава!"...
Дійсно — голова!

ЗНАЙШЛИ, ДЕ ЦВЯХИ БИТИ.

Три молоді товариші 6-літнього Джері Генцеля у Ветасківін, Алта., придумали: вбити свому товаришеві 4-цалевий цвях у голову. Два з них тримали хлопця, а третій узявся вбивати цвях у голову. Одначе або голова була затверда, або цвях посовгнувся. Досить того, що на голові зробилася лише рана на два цалі. Джері від болю втік від своїх товаришів і зіпсував забаву.

В ЧИМ ЦЕ ІНТЕРЕСІ?

Хоч була надія, що сокальські події закінчаться сходинами представників українського громадянства й відповідними резолюціями, всетаки метушня в сокальському повіті триває дальше. Із 27 садків розвязано уже 14, очевидно без подання причин. Дальше сокальський посадник д-р Пронь нібито дістав анонімний присуд смерти, писаний по українськи, отже тепер хоронить його спеціяльний поліцай. Очевидно, що сокальський латинський парох, відомий україножер і наклепник, якого прилюдно зневажив чинно місцевий інжинір Оборський за те, що безпідставно закинув йому хабарництво із церковної амвони, закликав польське громадянство до молитов за спасення посадника, додаючи притому кілька натяків у сторону українців. Цікаве, що зараз на другий день хтось підкинув і йому клепсидру, очевидно українською мовою, і то в білий день. Ці частенькі аноніми виглядають досить дивно, бо ніхто не може, чи не старається знайти винуватців, а зате ці дрібні факти дають привід до постійної україножерної нагінки. Не знати тільки, в чийому це інтересі поширювати такі неймовірні чутки про формальну війну, яку нібито виповіли українці польському населенню і т. п.

В СОВЄТАХ ЗА ПРАВДУ ТЯЖКО КАРАЮТЬ

МОСКВА. — Советська влада усунула одного з редакторів офіційного орґану „Правда", Михайла Сувінського, за те, що він написав статтю, в якій осуджував тих урядовців хліборобства, які без потреби зчиняють вереск про „саботаж" у хліборобстві і тим викликують паніку. Сувінський закидає тим урядовцям, що вони щоб відвернути вину від себе самих і закрити своє власне недбальство, поширюють і переборщують вістки про саботажі. Навівши лист від одного селянина, який був поміщений в „Ізвестіях" і в якому цей селянин скаржився, що до них приїздять урядовці на контролю і хоч знаходять усе в порядку, то проте доносять до своїх бюр, що по даній околиці працюють „саботажисти", Сувінський написав: „Заохочені гадками про саботаж урядовці розпочали судові розправи й усунення десятків предсідників колективних господарств, бриґадієрів і предсідників сільських советів. Та кожному ясно, що всі ці наґальні гніви адміністрації не мають нічого спільного з большевицькою боротьбою з правдивими саботажистами і нищильниками". За цю статтю Сувінського викинули з редакції, а „Правда" помістила перепрошення, називаючи самого Сувінського „ворогом народу".

В ГРУЗІЇ ДАЛІ РОЗСТРІЛЮЮТЬ.

МОСКВА. — В Грузії советська влада знов розстрілила сімох грузинів, які належали до тайної націоналістичної грузинської орґанізації та прямували до повалення советської влади на грузинській території і до створення там своєї власної держави. На чолі цеї орґанізації стояв сам премієр советської грузинської републики, який замаскувався й дістався на найвище становище в советській владі, щоб звідти продовжати свою націоналістичну роботу.

ХЛІБОРОБСЬКІ НАРАДИ В РИМІ.

РИМ. — Під наглядом Інтернаціонального Хліборобського Інституту, що має свій осідок у Римі, відбулися черґові наради світових знавців хліборобства. Ці наради ствердили, що економічна поправа, яка слідна по всіх краях, не має глибших економічних основ і вона випливає з загального военного зброєння. Далі наради гостро осудили методи в деяких державах обмежувати продукцію хліборобських виробів. Дослівно ці знавці сказали: „Суспільність ніяк не може поступати вперед у добробуті і в цивілізації, коли вона буде довший час приневолювати політику обмеження хліборобських виробів, щоб у той спосіб приноровити ці вироби до маліючої консумції. Ця політика внаслідок депресії могла тільки на короткий час бути корисна. Вона не може довго продовжатись, коли ми не хочемо цілий цивілізований світ загнати в хаос, а також звести ні на що зацікавлення до наукових винаходів і техніки".

НАПАД НА БРИТІЙСЬКИЙ КОРАБЕЛЬ.

ЛОНДОН. — У лондонських політичних кругах слідне велике поденервування з тої причини, що якась невідома підводна лодка заатакувала британський военний корабель „Гавок". Торпеда малощо не розбила корабля і не пустила його на дно. Корабель „Гавок" відповів відразу на цей напад і післав у глибину води бомби. Але чи ці бомби ушкодили цю підводну лодку, чи ні, невідомо. Це вже вісімнацятий випадок нападу чиїхсь субмарин на кораблі невтральних держав.

ЯПОНІЯ ЗАЛИВАЄ КИТАЙ СВОЇМИ ЛІТАКАМИ.

ШАНҐГАЙ. — Японський штаб задумує вповні використовувати у цій війні боєві літаки. Показується, що літаки, головно у тих краях, які мають слабу протилетничу оборону, можуть виконувати знамениті прислуги для тих, що ці літаки мають. Японські літаки наїздять усі важніші китайські міста і згори сиплять смерть та знищення. Японські війська зробили значний поступ вперед. Та проте вони мусять на кожному кроці зводити боротьбу з китайськими військами, які, хоч слабше узброєні, щодо відваги зовсім не уступають японцям.

СОВЄТСЬКІ МАНЕВРИ НА ДАЛЕКОМУ СХОДІ.

ТОКІО. — Японські пресові бюра доносять, що советська армія на Далекому Сході розпочала свої маневри. Всі вояки в повному узброєнню, як теж засоблені харчами й амуніцією до дальшого маршу. Ці маневри советський уряд держить у тайні, але японські аґенції вивідались про них через радіо. Японське радіо переловило ріжні депеші. Японська розвідча служба відкрила, що це шифровані прикази советського штабу на Далекому Сході.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.
at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Edited by Editorial Committee

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

За оголошення редакція не відповідає.

Тел. „Свобода": BErgen 4-0237. — Тел. У. Н. Союза: BErgen 4-1016. 4-0807.

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

З Канади належить посилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

„ГЕРОЙ У ПРОГРІ"

Такими словами схарактеризував Джов Вилйемс, спортовий колюмніст часопису „Ню Йорк Ворлд Телеґрем", британійського кулачного чемпіона Тому Фара, що боровся за світове кулачне чемпіонство зо світовим чемпіоном Джовом Луісом, американським мурином. Як відомо, Фар програв, а Луіс виграв, і далі остався чемпіоном. Для пригадки додамо, що Луіса повалив був німецький борець Макс Шмелінґ. І властиво Луіс повинен був боротися зо Шмелінґом, та до цього не допускали ріжні „круги", бо нібито Шмелінґ — гітлерівець. Тому противником Луіса став Фар, такий борець, у якого перемогу буквально ніхто не вірив, який, за обрахунками знавців, повинен був бути повалений на землю таки в перших двох рундах, а найдалі в шестій. Ось тому назагал вважали цю боротьбу нерівною і нецікавою. І якби не те, що противником був анґлієць, то зацікавлення цею боротьбою булоб зійшло майже до зера. Бо аж таким мітичним велитнем розреклямовано чемпіона Луіса.

Та якжеж вийшло? Отже кожному стало ясно, що Фар таки не має сили вдарити своїм кулаком так сильно, щоб повалити такого противника, як Луіс. Та тому, що також стало ясно, що Фар, хоч свідомий сили противника, не думав резиґнувати з боротьби, а навіть з евентуальної вигри, перехилило відразу увагу глядачів на його особу. Навіть ті, що прислухувались до тієї боротьби через радіо і її самі не бачили, були, як пишеться в ріжних ґазетних звідомленнях, захоплені отсим бувшим майнерським робітником за те, що він поставив себе супроти „світового чемпіона" і громила" в такий спосіб, що не тільки, що не налякався його „казкової" сили, а навпаки, його на кожному кроці атакував. А як і одержав коли сильний удар від противника, то не приймав його з сумом, хоч певно боліло, а з визивальною усмішкою.

Фар програв. Але навіть спортові знавці, а не тільки публика, питали себе по його прогрі: хтож властиво є тепер правдивим чемпіоном? І хоч на початку боротьби Луіс дістав далеко більше привітливі оплески ніж Фар, хоч на початку мурин мав за собою опінію і симпатію публики, то при кінці боротьби та сама публика приняла рішення суддів про перемогу Луіса сильними зневажливими окликами, які, як пишуть очевидці, дуже немило відбивалися на обличчі переможця.

Фар не переміг, але зате видержав у боротьбі. І цим повалив престіж свого противника, а зеднав для себе величезне признання. І то, як бачимо, аж таке, що фахові спортові знавці поважились назвати його „героєм у прогрі". Очевидно, що для нас таке слово як „герой" чи „геройство" має трохи інакше значіння, більш освячене. І ми його в тім випадку не ужилиб. Та проте сам цей „випадок" дає і нам багато до думання, коли думаємо про боротьбу з нашими національними противниками.

ЧИ КОНСОЛІДАЦІЯ

Польська преса багато пише, не зважаючи на „огірковий сезон", про консолідацію партій і напрямків. Чи дійсно ця консолідація посувається наперед, чи дійсно польська суспільність стоїть тепер більш зеднана супроти заграниці і супроти „меншостей"?

Нагінка на ті „меншости" йде повним, досі небувалим розмахом, але чи стоїть за нею дійсна консолідація сил?

На це питання, на щастя, можемо відповісти неґативно. Передусім одне характеристичне явище замітне серед польського громадянства, а саме, анархія; анархія думки і чину. Напр. така афера Добошинського, ендецького „повстанця", який „заїхав" жидівські страґани зо своїм узброєним відділом, пограбував їх, жидів потурбував і здемолював мешкання старости. І ось, не зважаючи на наведені факти, суд присяглих на всі питання трибуналу про вину, ноторичну вину, підсудного відповів дванацятьми голосами: **Ні.** Бо на лаві присяглих сиділи ендеки, „патріоти", антисеміти, прихильники „героя" Добошинського.

Не входячи в суть справи, мусить кожний безсторонний спостерігач признати, що таке явище є виявом анархії.

Дальше, уряд робить нібито „угоду" з українцями. Знаємо ціну тій „угоді", знаємо, що опріч гарних слів у ній нічого нема. Але от польська преса в Галичині отверто заявляє, що наміри уряду в цій справі нічого не обходять „малопольске громадянство польське", та що коли воно не хоче уступок українцям, то тих уступок і не буде... Повторяю, не входжу в суть справи, не входжу в те, що тих уступок не хоче і сама Варшава. Але сам факт, факт, узятий сам по собі, свідчить, як і „чин" Добошинського і присяглих, що заперечили його вину, про **анархічний стан умів у Польщі,** де і досі, як у XVIII. віці, „як кто хце", де „шляхціц на загродзе рувни вовоеводзе", а кожний Добошинський може всякому посуненню уряду крикнути своє „не позвалям".

Або афера з перенесенням решток маршала Пілсудського до іншої крипти. І тут епископ Сапега виразно поставився проти виразної волі голови своєїж таки польської держави...

При такім стані умів очевидно тяжко ворижити успішність якій би то не було консолідації. І справді, існує Обуз Зедночення Народовеґо. На чолі його — довірена людина начального вожда польської армії, полк. Коц. Здавалосяб, що до його акції повинніб зголоситися всі леґіонські круги. Але ні. От Леґіон Млодих уже виступив з Обозу, бо незадоволений з кокетування Обозу ендецією. Дальше, Обуз поставився рішучо неґативно до лівиці. До лівиці ґравітує Звйонзек Научицельства Польскеґо. Здавалосяб, що леґіоністи повинні здалека триматися, так як і Обуз, від тої лівицевої орґанізації. Тимчасом часописи доносять, що Леґіон Млодих уже ввійшов в контакт зо Звйонзком... Що більше, кажуть, що премієр міністрів, полк. Складковський, теж не дуже поділяє політику створеного під покровом Ридза-Сміґлого Обозу. Навіть більше: деякі міністри кабінету, особливо мін. Понятовський, рішучо тішаться підтримкою лівиці... Обуз тягне в один бік, уряд нераз — у другий. Ендеція нераз апробує посунення ворожого собі уряду, а головна підстава уряду, леґіоністи молоді, нераз виступають проти нього. Повний хаос замісць обіцяної консолідації. Ні лінії, ні напрямних, ні зеднання дійсного, не паперового.

Як довго такий стан триватиме? Цього тут ніхто не відважиться пророкувати. Одне лиш певне, а саме, що табор, що прийшов до влади в травні 1926 року, тратить на силі і повазі. Молодь не є по його боці. Він спазматично шукає опертя, де лиш може. Але зеднати польську суспільність не потрапив досі. Щоб зеднати її „тотальним" способом, способом Мусолінія чи Гітлера, для того цей табор заслабий і брак йому міцної й великої ідеї. Зеднатиж у дорозі демократичній, „парляментарній", — на це не йдуть інші партії. Лишається товчення води в ступі і фаєрверок голосних фраз.

Наступ на „меншости", передівсім на нас, очевидно йде дальшим тягом. Але тим не менше противний нам табор лишається розбитий і нескон-солідований. Для великого песимізму, з нашого боку нема причин.

В. Ф.

ОРДЕР

(Оповідання).

(4)

— Або я язиката баба? — відповів Заграй сердито.

— Я завтра поїду до шпиталю, щоб мене зоперували, бо я мабуть маю рака. Сам не знаю, хто схотів би виручити і після завтра під памятником виголосити промову.

— Тяжко буде знайти такого, бо до такої промови треба мати глузди і не треба боятися.

— Це був би ваш обовязок, бо ви персона в товаристві ветеранів.

— Тепер вже запізно, — сказав Заграй. — Тепер я промови вже не напишу і запізно вчитися. Так, без підготови, промови не втну.

— Як схочете, то піде. Ваша голова не дурна.

— Годі! Боюся ризикувати.

В душі Никешук проклинав ордери і всі відзначення. Не хотів сказати, що він зі страху не хоче промовляти. Він іще пробував намовити Заграя, кажучи:

— Я промову вже маю написану. Як хочете, відступлю вам.

— Я чужим пірям пишатися не хочу... Хіба, що заризикую власну промову. Може через ніч вигадаю щось.

— То я можу спокійно їхати до шпиталю. Берете промову на себе?

— Беру. Будьте спокійні.

Щасливий, що вже не осміши́ться, Никешук пішов до хати. Очевидно, до шпиталю їхати ані не думав. Як змарнів, то не через рака, тільки через усі іритації з причини памятника; найбільше через ту промову. Від хвилі, коли промову взяв на себе Заграй, Никешук віджив. Ще потішав себе надією, що Заграй наплете дурниць і осмішить себе.

Прийшов день торжества. Від самого рана з усіх сторін маширували до села ветерани. Перед поодинокими відділами ветеранів ішли їх банди, себто музики. Також приїхало багато депутацій від ріжних товариств. Примаширувала компанія маленького ґарнізону в повітовім місті. З двома жандармами приїхав якийсь молодий панич у мундурі. Ледви йому вус засіявся. То був той барон, концепіст намісництва, що заступив старосту. Староста не міг явитися сам, бо поїхав до одного пана на полювання.

— Наперед усі пішли до церкви По відправі пішла процесія на цвинтар, де лежали ті два, що по повороті з Босни повмирали. Аж по панахиді всі пішли на громадський майдан. Перший ішов молодий барон. За ним ішла компанія війська, за військом члени ради громадської. Парох посвятив памятник, музика заграла і на скриню перед памятником виліз радний і член комітету Заграй. Держачи капелюх у руці, не дивлячися людям в очи, а раз коло разу зазираючи до капелюха, Заграй став голосити промову. Заграй говорить, чи може читає, з паперу в капелюсі, Никешук слухає.

— Розступися, сира земле! — Никешук трохи не крикнув. — Таж це промова, за котру я вчителеві заплатив десять ґульденів.

За пару днів прийшла ґазета з описом торжества і зі змістом промови Заграя. Про Никешука ґазета не згадала ні слівцем.

Три тижні пізніше зі староства прийшло письмо, що Заграй дістав ордер.

(Кінець).

ХАЙ ПРОМОВИТЬ ЗЕМЛЯ Й КАМІННЯ

Львівський „Новий Час" помістив під таким заголовком репортаж свого спеціяльного кореспондента, висланого до Крилоса біля Галича (Галичина), де наш дослідник старини, д-р Ярослав Пастернак, відкрив фундаменти старокнязівського собору. Під собором д-р Пастернак відкрив князівський саркофаґ, а коло нього тлінні останки невідомої княз-івни. Навіть цей звіт про українську старину не міг появитись без польської цензури, яка і його зцензурувала в такий спосіб, що викинула в нім деякі місця і в тих місцях зга-даний часопис світить білими плямами. Разом з тим звідомленням помістив „Новий Час" і фотографічні знимки з саркофаґу, черепа князівни, мурів собору і т. д.

Вступ.

„Галицький Ярославе Осьмомисле! Високо сидиш Ти на свому золотокованому престолі, Ти підпер угорські гори своїми залізними полками, загородив шлях королеві, замкнув ворота Дунаю, кидаючи стрільнами понад хмари, судна виряджаючи до Дунаю". — **Слово о полку Ігоревому.**

Широко гомоніла слава гордих і могутніх володарів Галицької Землі. Тяжким страхіттям лягала на тисячні орди ворогів. Переможно змагалася з навалами азійського Сходу й европейського Заходу.

І знеможена впала руїною. Перекотилися по ній віки історії й затерли слід по ній.

Лишилися ми без свідків минувшини...

В четвер, 5-го серпня, автор цих стрічок дістав доручення виїхати на місце розкопів до Крилоса в товаристві спеціяльного фотоґрафа.

Від Галича до Крилоса — 7 кільометрів. Ідемо під дощем. Питаємося в хлопця-візника, чи не знає він д-ра Я. Пастернака.

— Що робить розкопи? Як не знати? Неодного вже туди возив.

Назустріч, зовсім мокрі, під дощем ідуть якісь молодці з наплечниками. Це з Крилоса.

Зправа між лісом видно гору, на ній церква. Це й є Крилос. Візник звертає тут з гостинця й ми за пару хвилин уже підіздимо до церкви. Не зважаючи на дощ, робітники копають. Серед них помічаю знайому постать д-ра Я. Пастернака.

На розкопах.

Д-р Пастернак тепло витає нас. Ціла постать його дихає здоровлям, бадьорістю.

— Працюєте й у дощ? — питаюся.

— А що нам дощ! — усміхається д-р Пастернак і, показуючи на робітників, каже: Ви знаєте, вони так захоплені роботою, що готові й у неділю копати, колиб не страх перед гріхом.

Перед нами рови квадратової форми. Зазираю на дно.

— Ні, не звідси. Ходімте, поясню все від початку.

Доктор підводить нас до глибокого й широкого рова, на якого дні бачу алябастрові плити долівки й камяний саркофаґ з проломаним віком. Але д-р Я. Пастернак відриває мою увагу від нього.

— Ось перед вами теперішня церква, — каже він, — і показує на камяну церкву, віддалену кількадесять метрів від місця розкопів. Було до цього часу дві думки: перша, що ця церква побудована на фундаментах старого князівського собору, а друга, що вона стоїть посередині між ними. Побудована вона з матеріялів старого собору десь коло 1500 року. Почали обслідувати фундаменти церкви й показалося, що вони не належать до старого собору. Отже треба було їх десь шукати поза церквою. Але де?

З пояснень д-ра Я. Пастернака довідуємося, що перший перевів тут розкопи десь коло 40 літ тому д-р О. Чоловський. Він прокопав у кількох напрямах від церкви рови, але нічого не знайшов, та й знайти не міг, бо копав і не глибоко й не далеко. Пізніше — по нім — копав тут д-р Й. Пеленський. Він також не знайшов собору, очевидно з тих самих причин.

Зо страхом і трепетом.

Не зважаючи на копання попередників і на зовсім ніби безвиглядну справу, всежтаки д-р Я. Пастернак заризикував покопати в цих місцях сам — таке глибоке було його переконання, що собор таки тут. Ризико було тим більше, що гроші на розкопи давав митрополит Андрій Шептицький, якому, вразі невдачі, соромно булоб глянути в очі.

Свої розкопи почав д-р Я. Пастернак минулого року. Він прокопав кілька ровів і одним з них докопався до якогось грубелезного муру. Що то був за мур, тяжко була сказати. Але мур був. Поклавши надію на допомогу митрополита в наступному році й не розголошуючи (на всякий випадок) про своє відкриття, д-р Пастернак перервав роботу аж до цього літа.

Зо страхом і надією почав свої розкопи д-р Я. Пастернак у липні ц. р. Почав з розкопів знайденого торік муру.

— Копав я — каже доктор — в обидва боки. Прокопали 17 метрів — кінця нема. Що за диво? Церква Пантелеймона в Галичі, що її вважали за собор, має з фронту всього 17 метрів. Тут, значить, щось більше! Прокопали 27 метрів — його все не видно. Таж св. Софія в Києві має 30 метрів з чола! Невже таки собор? Не хочу ні їсти, ні спати, ні думати ні про що, хвилююся страшенно. Оголошую робітникам, що дістануть „на могорич", коли докопаються до якогось рога. Щойно на 32 і пів метрах завиднілися роги. Собор маю! — весело каже доктор.

Князівський саркофаґ.

— Коли вже я мав перед собою фасаду, — продовжував д-р Я. Пастернак — почав я копати просто з середини фронту. Трохи прокопав і попав ось на цей саркофаґ. Зроблений він з одного камяного бльоку, як і всі відомі князівські гробниці. Видно з усього, що це саркофаґ світської, не духовної особи, а саме князя-володаря: дашкувата форма віка — характеристична для князівських гробниць. Хто міг бути цей князь? Іпатевський літопис виразно каже, що князь Ярослав Осьмомисл, фундатор цього собору, в 1187 році був похований у ній. Коли в цілій катедрі при дальших розкопах не знайдеться інший саркофаґ, то з великою правдоподібністю можна твердити, що це саркофаґ Ярослава.

Оглядаємо саркофаґ. Зроблений він з вапняка, точно на взір київських. Віко його з одного боку розбите. В середині його д-р Я. Пастернак знайшов кістяк чоловіка віку понад 50 літ. Нічого, крім кісток, у ньому не було. Видно з усього, що саркофаґ був ограблений, бо череп, замісць на захід, лежав на східньому боці, а кістки рук і ніг були перемішані й порозкидані. Притому треба думати, що ограблений він був десь за татарських часів. Саркофаґ стояв 10 цм. нижче від долівки. В середині саркофаґ має 1.80 м. довжини.

В рові за саркофаґом лежав кістяк молодої дівчини, літ 18—20. Лежав він у деревляній труні, яка цілком зітліла. На черепі дівчини, здовж чола, знайдено вузьку, гаптовану золотими нитками, стяжку. Ці чільця відомі із знахідок старих, знатних могил. Матерія її зітліла, але орнамент, зроблений із золотих дротів, лишився. Хто могла бути ця дівчина, похована в безпосередній близькости до князівського саркофаґу? Очевидно, якась князівна. За головою князівни стояла невеличка скляночка з якимось напитком, або пахощами — залишки поганського звичаю.

Тут же знайдено кусник бази з філяра.

Рів у цьому напрямі прокопаний лише на кілька метрів; решту розкопів середини церкви д-р Я. Пастернак має надію закінчити, коли йому дозволять обставини в наступному році.

Могутність будови.

Проходимо здовж розкопаних мурів собору. Д-р Я. Пастернак звертає увагу на його кольосальні розміри. Має він форму квадрату 32.5x32.5 метра. Це найбільша з усіх князівських церков! Вона півтора метра ширша від київської св. Софії й тричі більша від галицької церкви св. Пантелеймона. Довжину церкви збільшують три півкруглі апсиди: велика, запрестольна, посередині (5 м. завглибшки) й дві менші по боках. Собор мав, здається, 5 нав. Фундаменти 2.15 метра завгрубшки (вдвоє грубші від мурів київської Десятинної церкви) й сидять дуже глибоко в землі: 2.8 метра від цокола.

— Чи ви уявляєте тепер собі, — каже д-р Пастернак — якою величавою будовою був цей собор? І як він мав виглядати звідти, з тієї долини від Галича?

— Не забудьте, що цей собор, як ми знаємо з літописів, був останнім місцем рятунку в князівському городі. Нагорі мав він місце сховку, де князі рятувалися в останній хвилині перед ворогом.

Пієтизм до минувшини.

На хвилину затримується він коло апсид.

— Були тут недавно — каже він — прогульковці з Черча. Серед них кілька священиків. Треба було бачити, з якою побожністю ці священики зійшли на дно рова, щоб постояти на тому місці в головній апсиді, де було горнє сідалище старих митрополитів.

Або оповідає д-р Я. Пастернак про ті юрби селян з далеких околичних сіл, що день-у-день приходять сюди, щоб подивитися на руїни державної слави.

— Пане докторе, — звертаються вони до д-ра Пастернака — таж ви нам батька нашого, з того світу викопали!

Старовинна техніка будови.

Доктор звертає увагу на техніку сторовинної будови. Грубелезні, 2.15-метрові мури, навіть у землі обложені були великими, грубими, тесаними камянними бльоками з обох сторін а в середині виповнювано їх дрібним каменем на цементованій заправі. Це був моноліт, розрахований на тисячі років.

— І ось, що ви бачите на місці цього моноліту! — каже він сумно.

Бльоки з опоки, алябастру, вапняка. В одному місці, як підмурок зо стін пізніше побудованої каплиці, видно дуже добре збережену, з чисто кантованим цоколом надземну частину старого собору. Мур, немов витесаний сьогодні.

Характеристичною особливістю кладки стін є деревляні анкри, прокладені понад цоколом здовж мурів у їх середині. Дерево на місці цих анкрів вигнило й залишило діру наскрізь у мурах майже квадратового профілю. Те, чим хотіли наші предки скріпити мур, зігнило без сліду, а те, що вони хотіли скріпити, зосталося ненарушним.

— Вірили більше в міць дерева, ніж у незнаний їм іще камінь! — сміється д-р Пастернак.

Музей на місці розкопів.

При кінці доктор провадить нас до каплиці, яку зробив тимчасовим музеєм. Бачимо тут фраґменти плит, поливаних кахлів, обломки тинку з фресками, бронзові наконечники стріл, залізну оборонну сокиру, маси монет ріжних часів (найстарша чеська з XIV. в.), залізний замок з ключем, кусні розбитих татарами дзвонів, глиняних горшків, великі кусні грубої оловяної бляхи, якими покритий був собор, фраґменти капітелів, ґзимсів, кусні скляних бранзолет київського виробу, ковток з бронзового дроту, маси черепів і т. п. Черепи ці пізнішого часу, бо в грузах, що покривали фундаменти собору, ховали пізніше людей — там був цвинтар.

— А деж князівські кости? — питаюся в доктора.

— Є — відповідає він загадково.

— Де є?

— Ту найбільшу святість я сховав.

Князівська гора й фортеці.

Огляд розкопів скінчений. Щоб мати повну уяву про ті фундаменти, якими видобуто на божий світ фундаменти князівського собору, треба вказати на розміри ровів, що обпоясують цю величезну будову. Глибина ровів понад 2 метри, ширина їх 2 і пів метра. Копати доводиться в грузах. Д-р Я. Пастернак каже, що в нерозкопаній землі є ще багато цінних річей.

Він веде мене на груду викиненої землі.

— Бачите он там за доро-

гою хатинку. Там був князівський двір. Тепер це місце називають „золотим током". Сама назва говорить, що там або текло золоте життя, або була золотиста підлога. Там би ще покопати!

І вказує на дуже вигідне стратегічне положення старої столиці Галицької Держави. Князівську гору з обох сторін обтікали води двох річок: Залукви й Мозолового потока. Входила вона між них клином. Там, по той бік великої низини, на високому гребені стояла низка оборонних манастирів і церква. А з цього боку йдуть три ряди оборонних валів і фос.

* * *

Розкопи роблять величезне враження.

Якимсь чаром, якимсь дивним духом віє від цих руїн, особливо від саркофагу, що сховав у собі князівські кости.

М. Костишин.

ВИРОСТАЄ НАША СЛАВА

(Українсько-американській молоді).

Виростає наша слава
На чужій основі,
Гомонить собі весело,
Хоч не рідним словом.

Про бувальщину згадає,
Як сонце сходило,
Як кургани цілувало,
Сумно заходило.

Тай про тую хуртовину,
Чом доля глузує,
Як москаль, румун і поляк
Жорстоко панує.

Виростай же, наша Славо,
Славо дорогая.
Сило! Сило! Деж ти бродиш?
Сило молодая!

Пробудися! Подивися!
Никнуть старі сили;
Послужиж ти Україні,
Як і ми служили.

Не цурайсь своєї мови,
Ні народу свого:
Відізвися щирим словом
Прихильно до нього.

Подивися в борню смілу,
Там жертви і рани!
Сама людскість заговорить,
Що гідний пошани.

Шануй чуже! Тай учися
Рідним дорожити;
Світ оцінить вас і буде
Бог благословити.

ГОЛОСИ ЧИТАЧІВ

ПЕРЕД „ДНЕМ УКРАЇНСЬКОЇ ЖІНКИ В АМЕРИЦІ".

Відомости, які дістаються до нас з рідних земель, невеселі й усі ці самі: безконечний терор, переслідування, розстріли, кольонізація, винищування української культури, української церкви, одним словом, усього, що українське.

І на всіх українських землях, не тільки за нашим переконанням, але навіть за звідомленням ворогів, одинокий спротив і реакція на той ворожий наступ походить від всежертвенного і високо ідейного руху, що зветься **українським націоналізмом.**

В цьому руху бере живу й активну участь також українська жінка. Її праця проявляється в усіх важніших ділянках українського життя. Вона також готова освятити ту свою працю, вразі потреби, навіть і жертвою свого власного життя.

Наше жіноцтво в Америці також не остається позаду рідних земель. Своїми власними силами воно творить жіночі організації, влаштовує десятки концертів, свят та інших імпрез. Нема й двох слів, що це причинюється багато до розвитку нашого національного життя в Америці. Ось тепер заходом Українськго Червоного Хреста О. Д. В. У. та інших жіночих організацій влаштовують **„День Української Жінки в Америці"** в неділю, 12-го вересня 1937 року.

Про цей день писали наші жінки вже багато на сторінках „Свободи". Це добре, бо видно, що ціль, для якої влаштовується це свято, захоплює наше жіноцтво. Про цюж ціль У. Ч. Х. на кожному кроці голосить словом і друком: **це поміч українським політичним вязням та збігцям.** Це завдання не тільки У. Ч. Х., але цілого нашого громадянства, а в першу чергу жінок українських! Тому ми дуже радіємо, що до комітету „Дня Української Жінки в Америці" ввійшли також представниці інших жіночих організацій. Це свято жінки в Америці — не тільки свято самого У. Ч. Х., але всього свідомого й зорганізованого українського жіноцтва. Хай же до участи в святі приступлять і інші організації, які ще не приступили до комітету. Нема й сумніву, що свято відібється широким відгомоном по всіх еміграційних осередках, як також на рідній землі. Тому старáймося, щоб воно випало якнайкраще, а тим ми докажемо, що вміємо дотримати національну солідарність і послух нашій великій ідеї. Отже всі жіночі організації повинні вести велику пропаганду за масову участь нашого жіноцтва, як і всього громадянства, в святі, і в тій ціли розпродувати вироблені комітетом свята тикети. А жіночі організації з поодиноких місцевостей повинні солідаризуватися та надсилати пожертви в грошах.

Бо **„День Української Жінки в Америці"** має принести подвійну користь. Раз, ми маємо заманіфестувати, що українське жіноцтво не опустить рук у національній праці, **доки не повстане Українська Соборна й Суверенна Держава!** Це наш невідкличний обовязокк! За цією ідеєю маємо повести все здорове, свідоме українське жіноцтво в Америці. Але слова без діл не принесуть користи. Бо замало є говорити про патріотизм і любов до України; треба **ділом** доказати цю любов. І саме **„День Української Жінки в Америці" має започаткувати збирання фондів на санаторію - притулок для політичних вязнів та збігців** з українських земель. Ми в Америці й не здаємо собі справи, скільки наших бувших вязнів і політичних утікачів карається тепер по ріжних краях Европи. Що року нові кадри опускають рідні землі, без грошей, без пашпорту й державної опіки, часто гонені московськими чи польськими агентами. Вязень, який виходить з тюрми, не має пристановища. Чужі його не приймуть на ніяку роботу, свої також не ласкавим оком глядять на нього, бо за ним тягнеться хмара поліційних агентів. Хтож їм поможе, як не ми, українці - емігранти?

Тому ми віримо, що така велика ціль, яку має У. Ч. Х., притягне все свідоме громадянство, без огляду на його релігійні переконання. Бо ніхто не повинен відмовитись від участи й помочі такому високо гуманному та християнському починові. А зокрема обовязком української жінки є піддержати з усієї сили цю велику і благородну ціль, піддержати її численною участю в тому святі.

Коли хто не зможе прийти, то повинен прислати скромний дар для тих, що в боротьбі за волю нашого народу понесли і несуть утрату.

Коли ми сповнимо свій обовязок супроти України, тоді про нас останеться гарна згадка для будучого покоління, яке буде бачити в нас усі прикмети великих і чесних характерів, знайде в нас світлі приміри невичерпної жертвенности й посвяти для найвищої справи: **Визволення України!**

Наша невидима армія боронить святої землі української, вона бореться за своє право, томуж наші серця, наші думки й наші гроші повинні линути там, де молодь наша гине на ворожих шибеницях з окликом „Хай живе Україна".

Коли ми на кожному кроці будемо мати на увазі ці наші невідступні обовязки і їх послідовно виконувати, то можемо бути певні, що наші зусилля увінчаються добрим успіхом.

Стефанія Галичин.

З ДНЯ

СИСТЕМА ПОТУ В СОВЄТАХ.

Кореспонденти чужинецьких часописів і пресових бюр повідомляють з Москви, що Совети знов повертаються до „стахановського руху" і при помочі нього стараються піднести свою продукцію, що катастрофально занепадає. Ці кореспонденти рівночасно говорять, що Совети нагороджують стахановців товстими посадами і грошевими нагородами та в той спосіб побільшують ними нову советську аристократичну клясу, до якої тепер належали тільки члени комуністичної партії.

Як цей стахановський рух виглядає? А ось як:

Працюють робітники у фабриці, виробляють якісь машинові, деревляні, сукняні, чи якісь інші частини. Кожний з них виробить, скажім, двацять, або трицять штук денно. Та тут появляється стахановець. Він зачинає з цілої сили працювати і підносити рекорд своєї праці. Замісць трицятьох штук він виробить 50 або навіть 100. Очевидно, що прицьому він сам запрацьовується до безтями. Але йому це виплатиться, бо по кількатижневій такій тяжкій праці його забирають на лекшу роботу, роблять його зарядником, дають гроші, дають авта і роблять з нього нового советського аристократа.

Якаж користь із цього для Советів? А ось яка:

Вони беруть цей високий рекорд стахановця, вивішують його на стінах фабрики і ставлять його за зразок іншим робітникам. Вони кажуть: „Коли той стахановець міг зробити 100 штук, то чому кожний з вас не може зробити бодай 60 чи 70?"

Розумування здається зовсім правильне, та „закарлючка", чи попросту злочин такого розумування полягає в тому, що стахановець працював так справно лише пару тижнів, після чого дістав вигідне життя до кінця свого віку, а від решти робітників вимагають такої справности місяць за місяцем, рік за роком...

Ось у чому заключається злочин стахановського руху, ось за що люди стахановців ненавидять і часто їх підступно вбивають. Стахановці це агенти советського державного капіталізму.

ЖИТТЄВІ ДИВОВИЖІ.

Як відомо, недавно китайські літаки бомбардували американський корабель „Президент Гувер", на якому було кількасот цивільних пасажирів. Як вони почали обстрілювати корабель з машинових крісів і кидати на нього бомби, то серед пасажирів повстало справжнє пекло. Жінки з жаху пищали, або мліли, чоловіки бігали то сюди то туди, мов спантеличені буйволи. Всіх їх обгортав жах за життя. Всім їм було життя миле і вони старалися його за всяку ціну врятувати.

Та кумедна, чи трагічна, історія полягала в тому, що безпосередньо перед обстрілом корабля, один пасажир, Вилйєм Колінс, хоч чув, що довкруги відбувається канонада й від куль та бомб гинуть люди, зовім не звертав на це уваги. Він утратив усе майно і не дбав за своє життя. Кілька хвилин перед бомбардуванням самого корабля, в якому згинув один моряк, а девять були тяжко ранені, цей пан Колінс переступив одною ногою, а потім другою поручча корабля і скочив у воду. По ньому загинув слід.

Якби так куля знала, кого влучати, то може на світі булоб менше трагедій. Бо з одного боку вона заощадилаб труду панові Колінсові, а з другого — заощадилаб життя морякові, яке він цінив, хотів ним користуватись для свого добра і своїх найближчих.

НОВИЙ РЕГУЛЯМІН ПРО ПОДРУЖЖЯ.

Нюйорська легіслятура видала новий закон про подружжя. На основі цього закону поспішні подружжя будуть заборонені. В американській суспільності щораз частіше траплялися випадки, що молоді люди не застановлялися поважно над подружжям, ділали під хвилевим настроєм, заключували в поспіху подружжя, а потім плакали, шльохали і проклинали гірку долю. Щоб запобігти поспішним і необдуманим подружжям, нюйорські законодавці порішили, що шлюб може відбутися щойно після 72 годин по видачі шлюбної виказки (лайсенсу). За той час, так думали законодавці, молода пара буде мати ще раз нагоду застановитися над тим, що робить, і колиб змінила свою гадку, то виказку могтиме теж уневажнити.

Це безперечно мудра гадка. Молоді, гарячі голови треба спинювати, щоб не повповнювали необачних учинків. Але що робити у випадку, коли молода пара приходить до суду також під впливом „хвилевого вражінн", а саме під впливом хвилевої відваги? А таких молодят у часі нинішньої економічної скрути також дуже багато. Маючи 72 години часу від видачі подружої посвідки і самого шлюбу, їм може за той час 72 рази відлетіти відвага. Для таких наші законодавці повинні робити виняток і давати посвідку та шлюб впродовж одної години...

Фактично новий регулямін передбачає такі винятки. Про них буде рішати суддя. Коли суддя побачить, що до шлюбу пригнала молоду пару палка любов, то він для охолоди скаже мі пождати 72 години! Колиж до шлюбу прижене їх хвилева відвага, то він відразу дасть їм посвідку і звінчає.

Щира рада.

— Хочете женитися з моєю дочкою. А чи ви зможете удержати родину?

— Гадаю, що так.

— Га, таки краще буде як ви добре роздумаєте собі. Нас є вісім душ!

УКРАЇНСЬКА КНИЖКА В УКРАЇНСЬКУ ХАТУ

Як читати книжку.

Щоб знаходити насолоду в читанні книжок, треба вміти їх читати. Приймання духового корму можна порівняти до приймання матеріяльного корму. Лікарі-гігієністи кажуть, що повільно приманий, добре пережований харч принесе далеко більше користи, хочби його було два рази менше, ніж скоро зїджений та добре непокусаний. Те саме можна сказати про читання книжок. **Книжку треба читати поволі**; треба „розкусувати" кожне слово, кожне речення.

Щоб насолоджуватися читанням, треба мати бодай дрібку уяви і треба вміти уявляти собі тло, характери, себто особи, й акцію, дотичної повісти. Щойно коли читач вжиється в акцію, познайомиться добре з особами, зачне перейматися їхніми переживаннями, їхніми радощами і смутками, зачинає він знаходити у книжці приємність, і то таку, що нераз тяжко відірватися від читання.

Є люди, що мають сильнішу уяву, а є такі, що мають уяву слабшу. Одначе уява, це річ, яку можна виплекати і скріпити. Звичайно кожному пересічному читачеві перших кілька сторінок книжки не видаються дуже цікаві, а то тому, що уява ще не охопила положення. Але коли людина присилує себе на вступі й напружить трохи свій мозок, свою уяву, то по кількох хвилинах примус зникає, а враз з тим наступає свобідне, невимушене читання, заправлене великою особистою насолодою.

Очевидно, що ці настрої розбуджує тільки добре написана книжка. Зле написана книжка тих перечивань не викличе. Мистецтво полягає якраз у тому, щоб уміти викликувати, чи то фловами, чи красками, або звуками, у нашім серці бажані настрої і вражіння. Поганий письменник, подібно як поганий актор, відкриваючи перед читачем чи глядачем, наприклад, акт смерти, замісць поважного, співчувального настрою, може викликати сміх і гумор.

Тому саме книжка мусить бути написана по мистецьки. Крім мистецької форми книжка **мусить також голосити здорові ідеї.** Бо можна по мистецьки описувати й нездорові ідеї, і то такі, що можуть розточувати й ослаблювати людського духа. Тут знов духовий корм можна порівняти до матеріяльного: добрий обід не тільки залежить від сосу, приправи і смаку, але також від свіжости матеріялу, його кальорій і вітамінів. Колиб матеріял не був свіжий, або позбавлений здорових складників, то хоч він на піднебіння і добре ділав би, користи з нього для організму булоб мало. Таксамо книжка. Коли вона гарно та по мистецьки написана, але звеличує такі ідеї, які ослабляють людського духа, роблять його нездатним до боротьби, або деморалізують його та в той спосіб викривляють людський характер, то з такої книжки на далеку мету замісць користи вийде шкода.

На добір книжок треба звертати пильну увагу. Тому саме, що книжка може бути не тільки оздоровлюючим чинником, але також затроюючим, кожний нарід має певні суспільні чинники, які наглядають над його духовою гігієною. В демократичних краях ця контроля спочиває у руках літературних критиків, культурно виховних чинників, церкви і т. п., в диктаторських краях спочиває вцілости в руках політичного проводу.

Внутрішня знайомість.

Хірург поспішає кудись, нараз приступає до нього якийсь прохожий і щиро витається:

— Я перепрошую вас, та не пригадую собі, коли й де мав приємність зазнайомитися з вами!

— Алеж пане професоре, таж тому кілька тижнів ви оперували мені сліпу кишку...

— Ах, так! Самособою — відповідає ввічливо лікар — та я вас зовсім не міг пізнати з лиця!

Трагедія.

Один божевільний постановив утекти із заведення для божевільних. Якось вдалося йому роздобути шнур, який мав йому влекшити втечу.

Розвинув шнур і спустив крізь вікно, щоби переконатися, чи доволі довгий.

— До чорта! — закляв із розпуки. — Все надармо. Шнур задовгий!

БІДНИЙ ЗЛОДІЙ!

(Автентичний факт).

Грициха була собі „нічого" жінка. А й руку мала тяжку як хлоп. Як було коли розсердиться, то й не приступай до неї.

От і тепер була вона зла, бо жид ошукав її при продажу гуски.

— Хочби була ще вперед підскубала — дорікала собі.

На Бернардинській площі (у Львові) пристанула купити собі „преця".

Витягає з вузлика 10 сотиків, аж тут друга рука й собі бере.

Що за біда?

Дивиться Грициха, аж у неї друга рука держить вузлик.

Дивиться Грицуха на сусідську руку, аж між пальцями сусідської руки блищать два злоті за гуску.

Пригадала собі Грициха, за гуску тай хап за сусідську руку.

— О, пшепрашам, мислялем, же то муй трешкот.

— Нічого, нічого, а я думала, що то злодій — всміхається Грициха, тай власника руки між очі. А далі як витягне щось тверде з кошика тай по голові.

Злодій віддає Грицисі два злоті, ще й свою пятку дає, але детам!

Бачить, що не жарт, тай:

— Ґвалт! Рятуйте добрі люди!

На щастя надбіг поліцай і вирятував бідного злодія з біди.

Цей ущасливлений пять разів стискав руку й дякував поліцаєві, як ішли до комісаріяту.

Кажуть, що Грициху візьмуть за команданта поліцайок, які тепер впровадили у Львові.

Хто зна, може якраз Грициха запровадить у Львові порядок. — („Комар").

Іван Шпилька.

ВОДОЛІКУВАННЯ

Тихенько журчить потічок, пливе собі лісом і шепоче щось шумливим деревам.

На березі річки—хлопчина собі, селюх. Підкотив полотняні штанята, сів на камені та встромив ноги в воду. Сині оченята поважно слідкують за дрібненькими хвильками студеної води, що розгойдались на срібному плесі та граються з його... хорою ногою.

А то було так.

Хлопчина впав з високої груші. Потовкся. — Все булоб добре, колиб не нога. Коліно запухло, рана зайшла струпом і не хотіла гоїтись.

Куди то вже мамуня його не водили! Всі бабки в селі нічого не помогли. Казала мама, що в місто до „доктора" повезуть, але він так боїться бородатого пана з суворим видом і валізочкою, в якій стільки струментів і гострих ножів.

Він не поїде до міста,— сам дасть собі раду. О, він знає, що йому робити. — Тільки ша! Ніхто не сміє про те знати, а то висміялиб його.

Вже третій день бігає він до потока й мочить у ньому хору ногу. То нічого, що нога дальше болить. Він буде мочити її, аж доки не буде здорова.

Бо чиж не видів він стільки разів, як собака, що скалічить собі ногу, біжить хутко до води й мочить у ній рану?

А той кулявий олень?

Зашитий у кущах — великими дитячими очима — підглядав він колись, як що дня перед заходом сонця прибігав до потока олень-каліка. Стрибав на трьох ногах, — а одна звисала йому безвладно. Клався у воду й довгенько мочив свою хору ногу.

А згодом то цей олень бігав уже на чотирьох ногах.

— Чомуж не мав би потік і мені помогти? — думав собі малий Пришніц, якому було тоді не більше дванацятьох літ.

— — — — — — — —

І вода допомогла йому: цей раз загоїла ногу, а згодом у дальшому житті прославила його, простого хлопа, як великого лікаря з Ґрефенберґу, що лікує тільки водою.

Сьогодні в Ґрефенберґу на Шлеську величава санаторія з модерними купелевими заведеннями, цілим штабом лікарського персоналу й усім тим, що потрібне й пригоже до лікування повітрям, водою й спокоєм.

Лікування водою..., гидротерапія... Колись у далеку давнину впроваджував її славний Гіпократ, брались до неї староримські лікарі Асклепіяд, Антоній Муза та Ґален. А Муза мав неабияких пацієнтів, — самого імператора Авґуста та поета Горація вилікував він при допозі холодних купелів, масажів і натрисків. — Таке кажуть хроніки старинного Риму.

Хто знає, чим для закоханої в красі й гармонії молодого, здорового тіла Ґеляди були такі речі як сонце, повітря й вода — цей повинен знати теж, що греки — не тільки користали з цих скарбів природи, але й будували вже перші теоретичні підвалини для водолікування, а деякі погляди Гіпократа на лікувальну вартість води є такі вдалі, що сміло можнаб їх вставити в рамки сучасної науки.

Задушливе середневіччя, що щільно позамикало вікна, двері й боялося свіжого повітря, сонця й води — закинуло теж всі спроби лікувати холодними купелями чи змиваннями. До холодної води поставилось воно з відразою й страхом так, що навіть давній спосіб хрещення з занурюванням немовляти в воду заступили тільки скроплюванням свяченою водою.

Ренесанс водолікування прийшов у сучасну медицину та гігієну таки від простого люду, від тих, що жили близько до природи й хоч невчені вміли читати в її великій та повній таємниць книзі. Спершу медична доктрина ставилась до водолікувальних практик неповажно й оцінювала їх як забобонний церемоніял людового лічництва. Вінкентій, Пришніц (1799-1851), Кнайп і інші через саму обсервацію і досвід життя дійшли до важливих висновків і, хоч ляїки, звернули увагу на лікувальну вартість води та гидропатичних забігав.

„Лікар із Ґрефенберґу" — поручав людям такі прості речі, як: невибагливо й скромно відживлятися, багато рухатись на свіжому повітрі, не їсти гострих страв, не пити алькоголю, а водночас уживати всяких форм холодних купелів, натрисків і масажів. — Ті вказівки, хоч поставлені в першій половині минулого століття — зовсім відповідають напрямним сучасної гігієни.

Медицині не вільно ходити навмання з закритими очима. Тож і водолікування мусіло діждатися своїх наукових дослідників, що прослідили вплив водолікувальних заходів на ріжні, передівсім нервові недуги та впровадили лікування холодною водою до арсеналу ліків офіційної медицини.

Дещо пересадне захоплення гидротерапією виявилось у численних т. зв. природолічничих заведеннях і санаторіях, до яких тікають люди, розчаровані „безсильністю сучасної медицини". — Теорію з практикою прегарно получив проф. Вінтерніц, творець знаної водолікувальної санаторії в Кальтенлентґебен біля Відня і автор численних наукових праць про лікування водою.

Коли ріжні форми водолікувальних практик за вказівками й під проводом лікарів є дуже корисний лік для деяких родів недуг — то для загалу здорових людей холодна вода, свіже повітря та сонце є незаступні друзі та важні гігієнічні засоби, якими добувається здоровля, силу та радість життя. — („Новий Час").

ВПЛИВ ПІДСОННЯ НА ПРОХАРЧУВАННЯ

Як є під бігуном, а як у тропікальних країнах.

Прохарчування залежить багато від підсоння і пір року. Бо очевидне є, що деякі харчові артикули можна дістати лише в означеному часі та що нпр. пожива в арктичних околицях мусить бути інакша, ніж в околицях тропікальних. Мурини не їдять мяса ренів, а ескімоси бананів, не щоб не любили, лише тому, що не мають тих артикулів у своїх країнах.

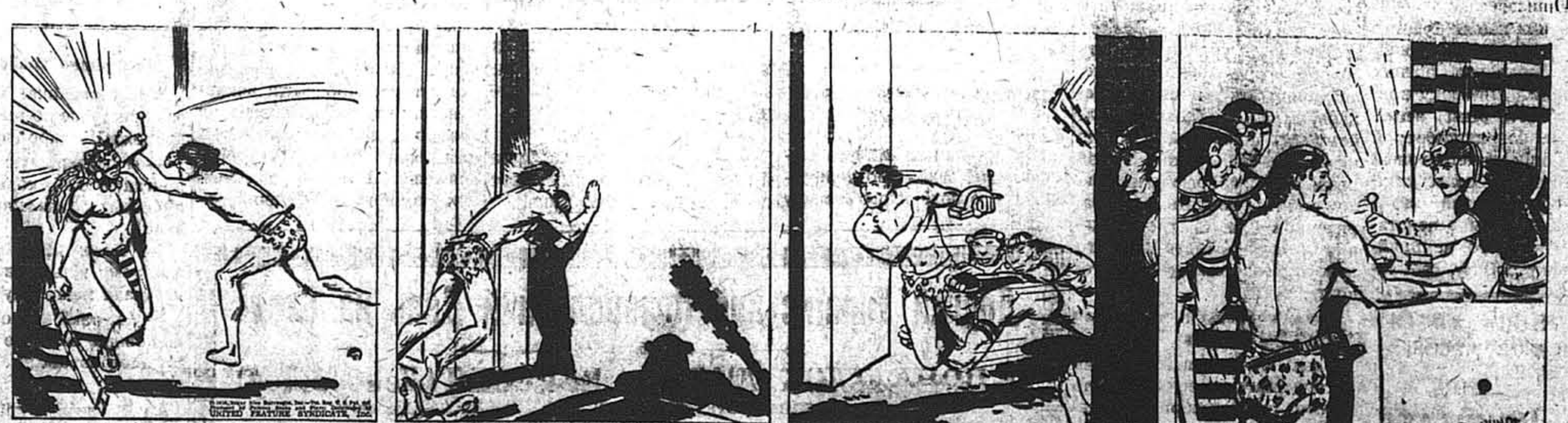
Коли поділимо харчові продукти на дві основні групи, на мясні й ростинні, та слідкуватимемо, як їх люди їдять відповідно до географічного положення — то ствердимо, що в міру, як будемо посуватися з теплих смуг до холодних, мясні артикули випирають ростинну поживу. Є це з двох причин. В теплих околицях є дуже багато ростинної поживи, бо там є доволі сонця, тож ростини можуть рости буйно і достигати зовсім, а в підбігунових смугах є лише небагато кущів, що родять деякі ягоди. Тому, що ескімоси не мають ростинного харчу, помагають собі так, що їдять і те, що знайдуть із ростинної поживи в жолудку вбитого рена. Друга причина, що в холодних околицях їдять більше мяса, є та, що запотребування кальорій є тим більше, чим нижча є температура. Звіринний харч, що має в собі багато товщу та білка, дає при рівній скількости багато більше кальорій, ніж ростинний харч, який має в собі головно вуглеводні. Ростинна пожива скоро спалюється, а притому не витворюється дуже багато тепла. Це є корисне в гарячих околицях. І ми також воліємо у гарячі літні місяці їсти овочі, городовину та мучні страви, ніж мясо. В Африці й Азії деякі народи їдять майже виключно ростинні страви. Знаємо, що коли часто їмо мясні страви, недостає нам вітамінів, та це не торкається підбігунових народів, тому, що ті люди їдять мясо напів або зовсім сире, а крім того їдять і звіринні нутрощі і так зужитковують зовсім невелику скількість вітамінів, які є в звіринному організмі.

Недуги, спричинені недостачею вітамінів, головнож шкорбут, виступають зрештою в тих околицях, де принялася цивілізована кухонна техніка. Велике значіння має вплив клімату на харчування хорої людини. Хорі люди повинні літом якнайменше їсти гарячих страв, які мають багато товщу, а їсти радше овочеві зупи, холодні молочні страви і т. п. Повинні теж їсти небагато товщів, соли та коріння. Передівсім люди хорі на кишки є дуже вразливі на харч, який не відповідає умовинам підсоння.

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ

ТАРЗАН І БОГИНЯ МАІВ.

(105)

Коли Тарзан своєю оковою, яку вложив йому кат, повалив ката на землю, то він сам подався до камяних дверей, котрими він був увійшов до цеї кімнати. Це був розпучливий крок, але що він всеодно був певний, що згине, то волів бодай попробувати щастя. При дверях він стрінув кількох сторожів, які старалися йому загородити дорогу.

Але Тарзан тих сторожів легко поконав, тимбільше, що вони боялися вживати проти нього своєї зброї, не знаючи, що на це скаже королева. Потім він наперся на камяні двері, щоб їх відчинити. Королева Залія знов хрипливо засміялася. Вона знала дуже добре, що щоб відчинити ці двері, то треба було шістьох здоровенних маянців.

Тому ніхто з приявних маянців так дуже не поспішав, щоб його відразу схопити. Втеча Тарзана навіть видавалася їм приємним видовищем. Цей пан нетрів виглядав тепер мов миш у лапці. Але їх сміх скоро зник, коли під напором могутніх рамен Тарзана камяні двері почали відхилятись. У першій хвилі вони не вірили власним очам.

Але по кількох хвилинах зчудування вони побігли в напрямі дверей. Тарзан уже відчинив їх достаточно, щоб утекти, але кілька маянців схопили його за ноги і повалили на землю. Після довшого шамотання їм удалося його знов обезвладнити і привести перед королеву. Цей раз це вже була королева сама, що почала втискати шрубою цвяхи в Тарзанову руку.